

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2006-2007

13 DÉCEMBRE 2006

Proposition de loi complétant les articles 467 et 471 du Code pénal, en vue d'instaurer une circonstance aggravante lorsque le vol et l'extorsion sont facilités par l'état vulnérable de la victime

(Déposée par Mme Christine Defraigne)

DÉVELOPPEMENTS

En mars 2006, la Fondation Roi Baudouin a publié un rapport sur le sentiment d'insécurité des Belges. Il ressort notamment de ce rapport que, parmi les éléments qui contribuent au sentiment d'insécurité, figure la peur de l'agression (vol de sac, cambriolage, car-jacking, ...).

Si l'on examine les statistiques policières criminelles, on constate, qu'au niveau national, pour 2005, le vol et l'extorsion constituent 42,65 % des infractions enregistrées.

De nombreuses infractions sont commises envers des personnes qui, au sein de notre population, sont plus vulnérables. C'est précisément cette vulnérabilité qui incite les auteurs d'infractions à prendre ces personnes comme victimes. Ils peuvent ainsi réaliser plus facilement leurs méfaits. Le fait de profiter de cette faiblesse rend ces infractions particulièrement odieuses.

L'auteur a déjà déposé une première proposition de loi en la matière (Doc.3-794/1), qui vise à instaurer l'âge de plus de 65 ans comme circonstance aggravante pour certaines infractions particulières (l'homicide volontaire non qualifié meurtre, les lésions corporelles volontaires, la privation d'aliments, ...). En effet, le Code pénal prévoit actuellement pour ces infractions une circonstance aggravante lorsque la

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 2006-2007

13 DECEMBER 2006

Wetsvoorstel tot aanvulling van de artikelen 467 en 471 van het Strafwetboek ten einde een verzwarende omstandigheid in te voeren wanneer diefstal en afpersing worden vergemakkelijkt door de kwetsbare toestand van het slachtoffer

(Ingediend door mevrouw Christine Defraigne)

TOELICHTING

In maart 2006 heeft de Koning Boudewijnstichting een rapport gepubliceerd over het onveiligheidsgevoel bij de Belgen. Uit dit rapport blijkt dat bij de elementen die bijdragen tot het onveiligheidsgevoel ook de angst voor een overval hoort (diefstal van de handtas, inbraak, carjacking, ...).

Als men de politiestatistieken van de misdrijven bekijkt, ziet men dat in 2005 op nationaal vlak, diefstal en afpersing 42,65 % uitmaken van de geregistreerde misdrijven.

Veel van die misdrijven worden gepleegd op personen die in onze maatschappij het meest kwetsbaar zijn. Het is juist de kwetsbaarheid die de daders ertoe aanzet om die personen als slachtoffer uit te kiezen. Het stelt hen in staat hun wandaden gemakkelijker te begaan. Het feit dat ze van deze kwetsbaarheid gebruik maken, maakt hun misdrijven nog verfoeilijker.

De indiener heeft reeds een eerste wetsvoorstel in dit verband ingediend (Stuk 3-794/1), dat ertoe strekt het feit dat het slachtoffer ouder is dan 65 jaar als verzwarende omstandigheid te beschouwen bij bepaalde misdrijven (opzettelijk doden, niet doodslag genoemd, het opzettelijk toebrengen van lichamelijk letsel, onthouden van voedsel, ...). Het Strafwetboek ziet bij deze misdrijven een verzwarende omstandig-

victime est un mineur ou une personne hors d'état de se protéger elle-même en raison de son état physique ou mental. Il convenait à cet égard de compléter le Code pénal pour inclure parmi ces circonstances aggravantes le fait de s'en prendre à une personne âgée.

L'objectif de cette proposition était donc de combler ce vide juridique pour toutes ces infractions.

Cependant, l'auteur souhaite aller plus loin dans la protection des personnes plus vulnérables et souhaite se pencher sur une des infractions les plus répandues, à savoir le vol et l'extorsion.

À cet égard, et surtout pour ce qui concerne les vols de sacs à main, les personnes âgées sont des proies faciles. Elles sont, en effet, plus vulnérables physiquement et leurs réactions sont moins rapides. C'est également chez les personnes âgées que le traumatisme issu de ce type d'agression est le plus important. Celles-ci sont d'autant plus affectées par ces vols qu'ils impliquent souvent la disparition d'objets ayant pour elles une valeur sentimentale (le bijou d'un époux/ d'une épouse décédé(e), des photos se trouvant dans le sac à main, ...). Dans la mesure où les personnes âgées ont un état de santé généralement plus fragile, le risque qu'elles soient blessées lors de ce type d'agression est plus élevé. Elles peuvent ainsi par exemple tomber et dans leur chute, se blesser.

Plusieurs de ces personnes peuvent, de plus, être confrontées, du fait de leur âge, à des coûts importants en matière de soins de santé. Des vols commis à leur encontre peuvent diminuer leurs ressources.

À côté des personnes âgées, d'autres franges de la population sont plus vulnérables et de ce fait, doivent bénéficier d'une protection accrue.

Il en est ainsi pour les personnes qui souffrent d'une maladie importante ou encore d'une déficience physique ou mentale. Ces dernières peuvent être prises pour cibles de vols suite à leur déficience: elles se déplacent en chaise roulante ou encore au moyen de béquilles. Il leur est souvent plus difficile de se défendre.

Les mineurs figurent également parmi ces personnes plus vulnérables. Ces derniers sont dépendants financièrement de leurs parents et leurs ressources sont généralement limitées à leur argent de poche et/ou aux revenus tirés d'un job d'étudiant. Un vol commis à leur encontre peut leur apparaître comme particulièrement injuste dans la mesure où ils ne pourront peut-être pas remplacer les biens qui leur ont été volés. Le fait qu'ils ne sont pas toujours à même physiquement de se défendre, augmente le caractère particulièrement condamnable des vols commis à leur égard.

Enfin, une femme enceinte est aussi une personne particulièrement vulnérable. Sa capacité à se mouvoir

heid wanneer het slachtoffer minderjarig is of niet in staat is zichzelf te beschermen vanwege zijn fysieke of mentale toestand. Het Strafwetboek diende dus in dit verband te worden aangevuld, zodat ook het mishandelen van oudere personen een verzwarende omstandigheid zou worden.

Dit wetsvoorstel had dus tot doel de juridische leemte voor al deze misdrijven aan te vullen.

De indiener wenst echter nog verder te gaan in de bescherming van nog kwetsbaarder personen en wil zich bezighouden met de vaakst voorkomende misdrijven, namelijk diefstal en afpersing.

In dit verband, en vooral wat handtassendiefstal betreft, zijn oudere personen erg voor de hand liggende slachtoffers. Ze zijn immers fysiek kwetsbaarder en ze reageren trager. Het trauma ten gevolge van dit soort overvallen bij oudere personen is ook erger. Ze zijn des te geschokter door de diefstal omdat er vaak voorwerpen worden meegenomen die voor hen een sentimentele waarde hebben (een aandenken aan een overleden echtgenoot of echtgenote, foto's die in de handtas worden bewaard, ...). Aangezien oudere personen vaak een brozere gezondheid hebben, is ook het risico dat ze bij een overval gewond raken veel groter. Ze kunnen bijvoorbeeld vallen en zich zo bezeren.

Een aantal onder hen kunnen dan ook, vanwege hun leeftijd, geconfronteerd worden met hoge kosten voor de verzorging. Een overval door dieven kan hun spaarpotje flink verminderen.

Naast oudere personen zijn er nog bevolkingsgroepen die kwetsbaarder zijn en die daarom bijzondere bescherming horen te genieten.

Mensen die bijvoorbeeld erg ziek zijn of fysiek of mentaal mindervalide zijn kunnen, ten gevolge van hun ziekte of gebrek, het doelwit van diefstallen worden: ze verplaatsen zich in een rolstoel of op krukken en kunnen zich vaak moeilijk verdedigen.

Ook minderjarigen horen bij de kwetsbaardere personen. Ze zijn financieel afhankelijk van hun ouders en hun middelen beperken zich meestal tot zakgeld en/of de inkomsten die ze uit een studentenjob krijgen. Een diefstal kan in deze context bijzonder onrechtvaardig lijken, aangezien ze de zaken die gestolen zijn niet kunnen vervangen. Het feit dat ze zich niet altijd fysiek kunnen verdedigen maakt de diefstallen nog verwerpelijker.

Ook zwangere vrouwen zijn bijzonder kwetsbaar. Een zwangere vrouw kan zich moeilijker verplaatsen

est plus limitée. Son état de grossesse l'empêchera davantage de se défendre. Elle pourra par exemple fuir plus difficilement ou encore réagir moins rapidement.

Notre Code pénal prévoit plusieurs circonstances aggravantes en matière de vol (avec ou sans violences) et d'extorsion.

Ainsi, au titre de circonstances aggravantes, figurent l'infraction qui a été commise avec effraction, escalade ou fausses clés, l'infraction commise par un fonctionnaire public à l'aide de ses fonctions ou encore lorsque les coupables, ou l'un d'eux, ont pris le titre ou les insignes d'un fonctionnaire public ou ont allégué un faux ordre de l'autorité publique.

En ce qui concerne plus spécifiquement les vols commis à l'aide de violences ou menaces et les extorsions, constitue également une circonstance aggravante le fait que l'infraction a été commise de nuit, qu'elle a été commise par deux ou plusieurs personnes ou encore si le coupable a utilisé un véhicule ou tout autre engin motorisé ou non pour faciliter l'infraction ou pour assurer sa fuite.

Cependant, le Code pénal n'envisage pas de circonstance aggravante spécifique dans les cas où ces vols ou extorsions sont facilités par l'état vulnérable de la victime.

À cet égard, il faut savoir que le Code pénal français reprend dans plusieurs dispositions, la notion de personnes vulnérables. Cette notion a été créée afin de mieux protéger les personnes les plus exposées aux agressions de notre société. Le Code pénal français a ainsi réaffirmé l'objectif ancien de protection du plus faible traditionnellement attribué à la Justice. Ainsi, la vulnérabilité de la victime constitue, pour certaines infractions, une circonstance aggravante.

Le principe de l'aggravation des peines s'applique non seulement pour certaines infractions qui constituent des atteintes à l'intégrité physique de la personne mais également pour certaines infractions qui constituent des atteintes à ses biens. Parmi ces dernières, figurent le vol et l'extorsion.

En ce qui concerne le vol, l'article 311-4 du Code pénal français prévoit notamment que « Le vol est puni de cinq ans d'emprisonnement et de 75 000 euros d'amende: ... 5° Lorsqu'il est facilité par l'état d'une personne dont la particulière vulnérabilité due à son âge, à une maladie, à une infirmité, à une déficience physique ou psychique ou à un état de grossesse, est apparente ou connue de son auteur. ... ».

en haar zwangerschap bemoeilijkt zelfverdediging. Ze kan bijvoorbeeld moeilijker wegvlugten of reageert trager.

In ons Strafwetboek zijn verschillende verzwarende omstandigheden opgenomen inzake diefstal (met of zonder geweld) en afpersing.

Bij de verzwarende omstandigheden vinden we bijvoorbeeld diefstallen die gepleegd worden door middel van braak, inklimming of valse sleutels, diefstallen gepleegd door een openbaar ambtenaar door middel van zijn ambtsbediening, of nog diefstallen waarbij de schuldigen of een van hen de titel of de kentekens van een openbaar ambtenaar aannemen of een vals bevel van het openbaar gezag inroepen.

Bij diefstallen gepleegd door middel van geweld of bedreiging en afpersing geldt het feit dat het misdrijf is gepleegd bij nacht, dat het door twee of meer personen wordt gepleegd, of nog dat de schuldige, om het misdrijf te vergemakkelijken of zijn vlucht te verzekeren, gebruik maakt van een voertuig of enig ander al of niet met een motor aangedreven tuig als een verzwarende omstandigheid.

Het Strafwetboek voorziet echter niet in een specifieke verzwarende omstandigheid wanneer de diefstal of afpersing wordt vergemakkelijkt door de kwetsbare toestand van het slachtoffer.

Het Franse Strafwetboek hanteert in verschillende bepalingen wel het begrip « kwetsbare personen ». Dit begrip is ingevoerd om de personen die het meest het slachtoffer dreigen te zijn van geweld in onze samenleving beter te beschermen. Het Franse Strafwetboek heeft aldus het oude ideaal van « bescherming van de zwaksten » waar gewoonlijk door justitie op werd toegezien, herbevestigd. De kwetsbaarheid van het slachtoffer wordt bij bepaalde misdrijven beschouwd als een verzwarende omstandigheid.

Het principe van de verzwarende omstandigheden van de straffen wordt niet alleen toegepast voor bepaalde misdrijven die de fysieke integriteit van de persoon aantasten, maar ook voor bepaalde misdrijven die de bezittingen van de persoon betreffen. Hierbij horen diefstal en afpersing.

Wat diefstal betreft, zegt artikel 311-4 van het Franse Strafwetboek meer bepaald dat diefstal wordt bestraft met vijf jaar opsluiting en met geldboete van 75 000 euro wanneer de diefstal wordt vergemakkelijkt door het feit dat de toestand van een persoon die bijzonder kwetsbaar is wegens zijn leeftijd, door ziekte, door een handicap, een fysiek of psychisch gebrek of een zwangerschap, voor de dader zichtbaar is of door hem gekend is.

Dans le cadre des travaux préparatoires qui ont porté sur la rédaction de cet article du Code pénal (1), le débat a notamment porté sur le problème de savoir si la condition aggravante apparaît dès lors que le vol est commis au préjudice d'une personne vulnérable ou lorsqu'il est facilité par l'état d'une personne particulièrement vulnérable.

À cet égard, le gouvernement français a considéré qu'« il ne paraît nullement justifié d'aggraver les peines du vol commis au préjudice d'une personne vulnérable, dès lors que cette vulnérabilité n'a ni directement ni indirectement facilité la commission du vol. ».

Cette position a finalement été retenue dans la version actuelle de l'article 311-4 du Code.

L'auteur de la présente proposition considère, à l'instar du gouvernement français, que la circonstance aggravante doit uniquement viser les cas où la vulnérabilité de la victime a facilité la réalisation du vol et qu'il doit également en être de même dans les cas d'extorsions.

Notre Code pénal a déjà pris en compte cette notion de vulnérabilité dans plusieurs de ses articles. Ainsi, l'article 417*ter* de notre Code qui incrimine le fait de soumettre une personne à la torture prévoit une circonstance aggravante lorsque l'infraction aura notamment été commise envers une personne particulièrement vulnérable en raison d'un état de grossesse, d'une maladie, d'une infirmité ou d'une déficience physique ou mentale ou en raison d'une situation précaire. L'article 417*quater* de notre Code comporte la même circonstance aggravante lorsque l'infraction a consisté à soumettre une personne à un traitement inhumain.

Dans la mesure où le vol et l'extorsion constituent des infractions répandues qui peuvent s'avérer extrêmement traumatisantes pour les victimes, surtout lorsque celles-ci sont particulièrement vulnérables, l'auteur souhaite ériger en circonstance aggravante le vol et l'extorsion lorsque ceux-ci sont facilités par leur état vulnérable.

Cette vulnérabilité peut découler de l'âge, d'une maladie, d'une infirmité, d'une déficience physique ou mentale ou encore d'un état de grossesse.

Pour constituer une circonstance aggravante, cette vulnérabilité devra être apparente ou connue de son auteur.

Enfin, en ce qui concerne la fourchette des peines, les vols commis sans violences ni menaces qui auront

(1) *Projet de loi portant réforme des dispositions du code pénal relatives à la répression des crimes et délits contre les biens*, Discussion, Comptes-rendus des débats, vol. 4, Sén., sess. ord. 1991-1992, séance du 29 octobre 1991, p. 3358 et s.

In het kader van de parlementaire werkzaamheden die aan het opstellen van dit artikel uit het Strafwetboek voorafgingen (1), is er in het bijzonder gediscussieerd over de vraag of de verzwarende omstandigheid geldt wanneer de diefstal is gepleegd ten nadele van een kwetsbare persoon, dan wel wanneer de diefstal is vergemakkelijkt door de toestand van een bijzonder kwetsbaar persoon.

De Franse regering heeft geoordeeld dat het geenszins verantwoord lijkt de straf voor een diefstal die gepleegd is op een kwetsbaar persoon te verzwaren, wanneer die kwetsbare toestand rechtstreeks noch onrechtstreeks het plegen van de diefstal heeft vergemakkelijkt.

De huidige versie van artikel 311-4 van de Franse Strafwet is gebaseerd op deze zienswijze.

De indiener van het wetsvoorstel vindt, net als de Franse regering, dat de verzwarende omstandigheid alleen moet gelden wanneer de kwetsbaarheid van het slachtoffer het plegen van de diefstal heeft vergemakkelijkt en dat dit ook hoort te gelden voor afpersingen.

Ons Strafwetboek heeft al in verschillende artikelen rekening gehouden met het begrip « kwetsbaarheid ». Artikel 417*ter* van ons Strafwetboek bijvoorbeeld, dat het onderwerpen van een persoon aan foltering strafbaar stelt, voorziet in een verzwarende omstandigheid wanneer het misdrijf gepleegd is « op een persoon die ten gevolge van zwangerschap, een ziekte, dan wel een lichamelijk of een geestelijk gebrek of onvolwaardigheid of wegens een precaire toestand bijzonder kwetsbaar is ». In artikel 417*quater* van ons Strafwetboek komt diezelfde verzwarende omstandigheid terug wanneer een persoon aan een onmenselijke behandeling wordt onderworpen.

Aangezien diefstal en afpersing courante misdrijven zijn die voor de slachtoffers grote trauma's kunnen meebrengen, in het bijzonder wanneer zij erg kwetsbaar zijn, wil de indiener voor diefstal en afpersing in een verzwarende omstandigheid voorzien wanneer deze vergemakkelijkt worden door de kwetsbare toestand van het slachtoffer.

Deze kwetsbaarheid kan verband houden met leeftijd, ziekte, een handicap, een fysiek of mentaal gebrek, of een zwangerschap.

Om als verzwarende omstandigheid te worden beschouwd, moet de kwetsbare toestand zichtbaar zijn voor of gekend zijn door de dader.

Wat de strafbepaling betreft, hoort diefstal zonder geweld of bedreiging, wanneer ze vergemakkelijkt is

(1) *Projet de loi portant réforme des dispositions du code pénal relatives à la répression des crimes et délits contre les biens*, Discussion, Comptes-rendus des débats, vol. 4, Sén., sess. ord. 1991-1992, séance du 29 octobre 1991, blz. 3358 en volgende.

été facilités par l'état vulnérable de la personne seront punis de la réclusion de cinq ans à dix ans.

Les vols commis à l'aide de violences ou de menaces ainsi que les extorsions qui auront été facilités par l'état vulnérable de la victime seront punis de la réclusion de dix ans à quinze ans.

Christine DEFRAIGNE.

*
* *

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'article 467 du Code pénal, modifié par la loi du 23 janvier 2003, est complété à la fin par le membre de phrase suivant :

«Lorsqu'il a été facilité par l'état d'une personne dont la particulière vulnérabilité due à son âge, à une maladie, à une infirmité, à une déficience physique ou mentale ou à un état de grossesse, est apparente ou connue de son auteur.»

Art. 3

L'article 471 du même Code, remplacé par la loi du 11 décembre 2001, est complété à la fin par le membre de phrase suivant : «si l'infraction a été facilitée par l'état d'une personne dont la particulière vulnérabilité due à son âge, à une maladie, à une infirmité, à une déficience physique ou mentale ou à un état de grossesse, est apparente ou connue de son auteur.»

13 octobre 2006.

Christine DEFRAIGNE.

door de kwetsbare toestand van het slachtoffer, bestraft te worden met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar.

Diefstallen met geweld of bedreiging, of afpersingen die zijn vergemakkelijkt door de kwetsbare toestand van het slachtoffer, worden bestraft met een opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar.

*
* *

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 467 van het Strafwetboek, gewijzigd door de wet van 23 januari 2003, wordt *in fine* aangevuld met het volgende zinsdeel :

«Indien hij vergemakkelijkt wordt door de toestand van een persoon wiens bijzondere kwetsbaarheid ten gevolge van zijn leeftijd, een ziekte, een lichamenlijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid dan wel een zwangerschap, zichtbaar is voor of gekend is door de dader.»

Art. 3

Artikel 471 van hetzelfde wetboek, gewijzigd door de wet van 11 december 2001, wordt *in fine* aangevuld met het volgende zinsdeel : «indien het misdrijf wordt vergemakkelijkt door de toestand van een persoon wiens bijzondere kwetsbaarheid ten gevolge van zijn leeftijd, een ziekte, een lichamenlijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid dan wel zwangerschap, zichtbaar is voor of gekend is door de dader.»

13 oktober 2006.